استالن ٽراٽسڪي تڪرار: هڪ جائزو

عاصم آخوند

سوويت صنعتڪاري- هڪ انقلابي عمل:

سوشلسٽ معاشري جي تشڪيل جي سلسلي ۾ ٽراٽسڪي ۽ ان جا پوئلڳ استالن تي اهو الزام عائد ڪن ٿا تہ هن سوويت معاشري جي اقتصادي جوڙجڪ جبر وسيلي ڪئي. بيشڪ استالن ۽ سندس ساٿين سوويت يونين جي اقتصادي تبديلي طاقت جي استعمال ۽ آذار تي ڪئي، پر ٽراٽسڪي ۽ ٽراٽسڪائي ٻئي مارڪسي هجڻ جي دعويٰ ڪندي بہ مارڪس جي پرولتاري آمريت جي ان تصور کي وساري ويهن ٿا جنهن ۾ رياست جو ڪردار پورهيت طبقي جي مفاد ۾ استحصالي طبقن جي مزاحمت کي ڪچلڻ آهي. مارڪس پنهنجي ڪتاب ”گوٿا پروگرام تي تنقيدي نظر“ ۾ پرولتاري آمريت کي سرمايداري نظام جي خاتمي ۽ سوشلزم ۾ عبور جي حالتن جي تياريءَ لاءِ هڪ لازمي ڏاڪو ڪوٺيو ٿو.

دراصل ٽراٽسڪيءَ لاءِ آڪٽوبر 1917ع جي انقلاب کان پوءِ طبقاتي جدوجهد جي حقيقت هڪدم ختم ٿيڻ گهربي هئي ۽ سندس اهڙيءَ خام خياليءَ هن کي استالن طرفان جبرن ڪيل صنعتڪاريءَ جو مخالف بڻايو. ليون ٽراٽسڪي سوشلزم جي تعمير جي دور کي بغير طبقاتي جدوجهد جي عمل طور ڏسڻ چاهيو ٿي، پر حقيقت ۾ سوويت سوشلزم 1917ع جي انقلاب کان وٺي گورباچوف جي رد انقلابي سرگرميءَ تائين سياسي، نظرياتي ۽ طبقاتي لڙائين جو سلسلو هو.

1928ع ۾ اسٽالن جي قيادت ۾ شروع ٿيل سوويت يونين جي صنعتڪاريءَ جو عمل پنجن سالن جي معمولي عرصي ۾ ڳري صنعت جي جوڙجڪ جي عمل سان ٿي اها ڳالهه پڌري آهي ته اهوعمل بغير جبر جي ٿي به نه ٿي سگهيو. آخر اسٽالن ۽ هن جي ساٿين کي ايڏي تکڙي تبديليءَ جي گهرج ڇو پيش آئي؟ سوويت يونين ۾ ان تکڙي، پر ايڏي وڏيءَ تبديليءَ جا بنيادي طرح ٿي وڏا سبب هئا.

سڀ کان پهريون سبب اهو هو ته سوويت يونين 1918ع ۾ ٿيل سامراجي چاڙتن ۽ انهن جي ”اڇي فوج“ سان لڙائيءَ سبب اقتصادي طرح ڪمزور ۽ نبل حالت جو شڪار ٿي چڪي هئي ۽ زار جي دور جي تعمير جي نين گهرجن کي پوري ڪرڻ کان نااهل هئي.

ٻيو سبب اهو هو ته پراڻي موجود صنعت ڪنهن به طرح ڳري مشينري ٺاهڻ جي صلاحيت نه ٿي رکي ۽ ڳري صنعت جديد معاشي ترقيءَ لاءَ هڪ اهم ضرورت آهي ۽ خاص طرح زرعي نظام جي جديد بنيادن تي تشڪيل لاءِ.

ٽئين سبب جي حقيقت ان ۾ سمايل هئي ته پراڻي ۽ ناڪاره صنعت کي بحال ڪيو وڃي ته جيئن نين اپرندڙ گهرجن کي جلد کان جلد پورو ڪيو وڃي.

دراصل انهن ٽن بنيادي سببن جي نتيجي ۾ شروع ڪيل صنعتڪاري سوويت يونين کي فوجي سازو سامان جي سلسلي ۾ پاڻ وهيٽو بڻايو ۽ انهن هٿيارن جي صنعت جي ترقيءَ سوويت سوشلزم کي سامراجي سرمائيداري ملڪن جي يلغار کان بچايو ۽ خاص طرح ٻي مهاڀاري لڙائيءَ ۾ فاشزم مٿان سوويت يونين جي فتح صنعتي نظام جي اڏاوت جو نتيجو هئي.

4 فيبروري 1931ع تي اسٽالن سوويت يونين ۾ ٿيندڙ تکڙي صنعتڪاريءَ جي عمل جي ضرورت هن ريت بيان ڪئي، ”چا توهين اسان جي سوشلسٽ ماترڀوميءَ کي شڪست خورده ۽ پنهنجيءَ آزادي کي وڃائيندي ڏسڻ چاهيو ٿا. اسين پنجاهه کان سئو سالن تائين ترقي يافته ملڪن کان پوئتي آهيون. اسان کي اهو فرق ڏهن سالن ۾ پورو ڪرڻو پوندو ۽ جيئن اسان ايئن ڪيو ته ٺيڪ نه ته هو اسان کي ناس ڪري ڇڏيندا.“

سوويت يونين جي چئوگرد موجود سرمايداري نظام جي ترقيءَ سان سوويت سوشلزم جي لاءِ توازن ۾ اچڻ لازمي هو ۽ جيڪڏهن سوشلزم جي نظام هيٺ عوام سرمائيداريءَ جي مقابلي ۾ نه ٿي آيو ته پوءِ نتيجتن اهڙو

سوشلزم پنهنجيءَ بقا جي جنگ بہ وڙهي نہ سگهي ها! دراصل سوويت يونين جي صنعتڪاريءَ جي جبر واري تصوير جي پٺيان اها حقيقت لڪائي وڃي ٿي تہ جيئن سوويت پورهيت طبقي پوري جوش ۽ ولولي سان صنعتڪاريءَ جي عمل کي ڪامياب بڻايو ۽ جيڪڏهن عوام ۽ رياست جو تعلق سوويت يونين ۾ ٽڪراءَ جو هجي ها تہ پنجن سالن ۾ ٿيل اها معجزاتي تبديلي ممڪن بہ نہ هجي ها!

سوشلسٽ صنعتڪاريءَ جي عمل دوران سوويت يونين ۾ اهڙين نين صنعتن جي تعمير ڪئي وئي، جيڪي اڳ موجود نہ هيون. سوويت رياست خاص طرح مشين ٺاهڻ جي اوزارن جي ترقيءَ تي وڌيڪ ڌيان ڏنو. ان ڪان علاوه ان دور ۾ آٽوموبيل، ڪيميائي، لوهہ ۽ اسٽيل جي نين فيڪٽرين کي متعارف ڪرايو ويو. اهڙيءَ طرح اسٽالن جي حقيقي انقلابي قيادت ۾ سوويت يونين کي انجڻ ۽ توانائيءَ جي پيداوار جي حوالي سان ۽ ان سان گڏوگڏ ڪوئلي ۽ ٻين معدني وسيلن جي کوٽ جي پورائپ جي جديد ٽيڪنيڪي ترقيءَ سان هٿياربند ڪيو ويو.

سوويت يونين ان صنعتڪاريءَ جي عمل دوران اهي سمورا اوزار جوڙي تيار ڪيا جيڪي زرعي سماج کي جديد صنعتي بنيادن تي بيهارڻ لاءِ ضروري هئا. زرعي سماج جي ترقيءَ لاءِ هنن ٽريڪٽر، جديد زرعي مشينري ۽ پيدا وار جي واڌ ويجهہ لاءِ جديد ٽيڪنيڪي مهارت جي اوسر ڪئي. زرعي صنعت جي ترقي جي پٺيان اسٽالن ۽ پارٽيءَ جو بنيادي مقصد اهو هو تہ سوويت زراعت کي سوشلسٽ اجتماعي فارمن جي بنياد تي تشڪيل ڏجي ۽ اهڙيءَ طرح عام غريب هاريءَ جي زندگي جي معيار کي بهتر ڪيو وڃي.

عام طرح اها پروپيگنڊا عام آهي تہ سوويت عوام اسٽالن کي نہ ٿي چاهيو، پر حقيقت اها آهي تہ اڄ تائين اسٽالن سوويت دور جي پورهيتن لاءِ هڪ هيرو آهي. اسٽالن جي شخصيت رڳو انهن لاءِ جبر ۽ دهشت جي علامت هئي ۽ آهي، جيڪي رد انقلابي، غدار ۽ سرمايدارن، جاگيردارن جا ساٿاري هئا ۽ آهن.

سوويت يونين ۾ صنعتڪاريءَ جي جبري صورت کي سمجهڻ لاءِ ان حقيقت کي چڱي ريت ذهن ۾ رکڻ گهرجي تہ اها صنعتڪاري سوويت يونين ۾ انتهائي ڏکين حالتن ۾ ٿي هڪ پاسي سمورن سرمايدار ملڪن، جي اها ڪوشش هئي تہ سوشلسٽ سماج جلد کان جلد ناڪاميءَ جو شڪار ٿي ۽ ٻئي پاسي سوويت يونين جي اندر موجود زار جي دور جون رد انقلابي قوتون گروهن جي

صورت ۾ سوويت سوشلسٽ جي خلاف ڪيترن ئي طريقن سان صنعتڪاريءَ جي عمل کي روڪڻ لاءِ ڪوششون ڪري رهيو هيون. 27 جون 1997ع تي پولينڊ ۾ ڪم ڪندڙ سوويت سفير ڪامريڊ وؤلڪوف کي اڇي فوج جي ڪارندن وارسا ۾ قتل ڪري ڇڏيو. انهيءَ وقت انگريزن جاسوسن لينن گراڊ ۾ سڏايل هڪ پارٽي گڏجاڻيءَ ۾ بم ڌماڪو ڪيو ۽ جنهن ۾ ٽيهه پارٽي ڪامريڊ فوت ٿي ويا، اهڙي طرح سامراجي ملڪ برطانيه 1927 ع جي اونهاري ۾ سوويت واپار تي پابندي عائد ڪئي ۽ سوويت يونين سان سمورا اقتصادي لاڳاپا ختم ڪري ڇڏيا. هي اهو وقت هو جنهن ۾ سوويت واپاري گذر گاهن تي سامراجي ملڪن طرفان حملا ڪري روڪيو ويو.

دراصل جبري صنعتڪاريءَ جي ضرورت عوام جي پيداواري سگهن جي ترقيءَ جي ڪري پيش آئي ۽ جبر انهن جي خلاف استعمال ٿيو جيڪي سوويت اقتدار جي خاتمي جا خواهشمند هئا.

1928ع ۾ شروع ڪيل صنعتڪاري سڄي سوويت معاشري جي ڪايا پلٽ ڪري ڇڏي. هزارين جاگيرداري سماج ۾ جڪڙيل هارين کي جديد صنعتي دور ۾ داخل ڪيو ويو ۽ صنعتي پورهيي جي سگهه 1932ع تائين ڇهن ملين جي انگ کان وڌي وئي. انهيءَ ساڳئي عرصي ۾ 12.5 ملين ماڻهن کي ڪيترن ئي نون شعبن ۾ روزگار ميسر ٿيو ۽ جن مان 8.5 ملين زار جي دؤر جا هاري هئا.

ڪامريڊ اسٽالن صنعتڪاريءَ جي عمل کي مظلومن جي پراڻن حڪمران طبقن جي خلاف هڪ لڙائيءَ طور پيش ڪيو ۽ ان ۾ ڪامريڊ اسٽالن بلڪل درست هو. ڇاڪاڻ ته سوويت يونين جي اندر موجود ڪيترين ئي فيڪٽرين کي ”اڇي فوج“ ۽ پراڻن حڪمران طبقن جي نمائندن تباهه ڪرڻ جون ڪاوشون ڪيون ۽ ڪيترن ئي هنڌن تي زار جي دؤر جا انجنيئر ڪم ڪرڻ کان جواب ڏئي ڇڏيندا هئا. ان حقيقت جو هڪ اظهار اسان کي هڪ آمريڪي انجنيئر جان اسڪاٽ جي يادگيرين مان ملي ٿو، جيڪو سوويت يونين جي علائقي ميگنيٽو گورسڪ ۾ انجنيئر طور ڪم ڪرڻ آيو هو. هن جي انهن يادگيرين ۾ هو شيو چينڪو نالي مزدور جو ذڪر ڪري ٿو، جيڪو پاڻ کي هوشيار ۽ محنتي ثابت ڪري پارٽيءَ ۾ شامل ٿي ويو. پر 1935ع ڌاري يوڪرين مان هڪ مزدور پهتو جنهن شيو چينڪو جي اڇي فوج سان تعلق جي نشاندهي ڪئي، جڏهن اها خبر عام ٿي ته شيو چينڪو هن کي نوڪري ۽ پيسن جي رشوت ڏئي خاموش ڪرائي

ڇڏيو، پر هڪ ڀيري اچانڪ پارٽيءَ جي اعليٰ اختيارين شيو چينڪو ۽ سندس ساٿين کي نوڪريءَ مان خارج ڪيو ۽ اهڙيءَ طرح ڪيس هلڻ کان پوءِ هن کي ڏهه سال سزا ڏني وئي. جان اسڪاٽ لکي ٿو تہ پهرين آئون سوويت پارٽي جي سوويت يونين اندر رد انقلابي قوتن جي موجودگيءَ جي ڳالهہ کي رڳو هڪ پروپيگينڊا سمجهندو هوس، پر اڳتي هلي سوويت يونين ۾ ڪم ڪرڻ دوران مون کي محسوس ٿيو تہ اها بلڪل هڪ حقيقت آهي. ياد رهي تہ جان اسڪاٽ پاڻ ڪميونسٽ فڪر ۽ نظريي جو مخالف هو.

هر سماج جي ٻئي سماج ۾ تبديلي ڪو آرام ده عمل نہ ٿيندو آهي ۽ ان سماجي ڦيري ۾ تشدد جي امڪان کي رد ڪرڻ هڪ خام خيالي هجي ٿي. آئون پاڻ سوويت يونين جي ٽٽڻ کان پوءِ ٽن سالن لاءِ روس ۾ رهي آيو آهيان ۽ منهنجي آڏو اسٽالن جي خلاف موجود پروپيگينڊا جو ڪوڙ تڏهن نروار ٿيو، جڏهن آئون اسٽالن جي دور جي فردن سان مليس. ماسڪو اسٽيٽ يونيورسٽيءَ ۾ روسي ٻوليءَ جي منهنجي استاد اينا ايليڪسا ندرونا سان جڏهن اسٽالن جي شخصيت تي ڳالهہ ٻولهہ ٿي تہ چڙ ۾ ايندي چيو تہ اسٽالن جي خلاف اها سڄي ڪوڙي پروپيگينڊا اولهہ جي سامراجي ملڪن ڪئي آهي. سوويت يونين صنعتڪاريءَ جي نتيجي ۾ هڪ معجزاتي تبديليءَ جي عمل مان گذريو ۽ جنهن جي نتيجي ۾ سوويت سوشلزم هڪ عالمي طاقت ٿي پيو. 1934-36ع جي مجموعي صنعتي پيداوار ۾ 88 سيڪڙو واڌ آئي. 1927-28ع جي ڀيٽ ۾ 1937ع ڌاري مجموعي صنعتي پيداوار 18300 ملين روبلن کان وڌي 95500 ملين تائين پهتي. ٻين لفظن ۾ 1940ع تائين سوويت اقتصاديات ڏهوڻ تي واڌ ويجهہ ڪئي ۽ تاريخ ۾ اهڙي تڪڙي تبديليءَ جو مثال ملڻ مشڪل آهي.

سوويت صنعتڪاريءَ کي جبر ۽ طاقت جي زور تي ٿيل صنعتڪاري چوڻ وارن کي اها حقيقت بہ پلي پت ياد رکڻ گهرجي تہ انگلينڊ، فرانس، جرمني ۽ هاڻوڪي آمريڪا جي سموري صنعتڪاري بينڪيتن جي خام مال، فطري ذريعن ۽ پورهيتن جي بي رحم استحصال جو نتيجو آهي، جڏهن تہ سوويت منصوبابندي سوشلسٽ سماج ۾ ٿيل صنعتڪاريءَ لاءِ رسياست طرفان ڪنو ڪيل فنڊ اتان جي پورهيتن ۽ پارٽيءَ جي بي لوث محنتن جو نتيجو هو. مطلب تہ سامراجي ملڪن جي ترقي انسانن جي قتلام ۽ ڦرلٽ جي ڪهاڻي آهي ۽ جڏهن تہ سوشلزم جي تعمير انسان جي پورهيي ۽ محنت سان لڳاءَ جو داستان آهي.

ڪامريڊ اسٽالن ۽ پارٽي هڪ لڳاتار لڙائيءَ جي عمل مان گذري سوويت يونين ٺاهيو ۽ اها لڙائي سوشلزم طرفان سرمايداريءَ خلاف ڪيل هڪ اهم مورچي جي دفاع جي لڙائي هئي. . .

سنڌي عوامي برقي ـ ڪتاب
Sindhi Awami e-Books